

تۇرلۇق يۈزدى

تۈرك ادىپاتلىرىنىڭ ئاسراڧىيىسى

جلد : 1 — 21

ھىزىران 1928
اۋنىدىنچى سەنە

صاى : 6 — 200

آمریقانک اوچ عصری فیلسوفی : سانتایانا ، ویلیام جهمیس و جون دوو

باقیلر واوله حس ایدیلر . بوراده کی فلسفه ، انکلیز دوشونجه سنک تحت تأثیرنده قالمشدر . ایشته بویکی انکلیزه درکه آمریقانک ایلمک فیلسوفی « جوناتان هادوارد » ک کتابلرینی میدانه قویشدر . و عینی یکی انکلیزه درکه یابانچی و اجنبی محصلی اولان آمریقانک بو کونکی فیلسوفلرندن « جورج سانتایانا » فی میدانه کتیرمشدر . « سانتایانا » آمریکا فیلسوفی نامنی طاشبورسده ، حقیقته بو ، جغرافی برطفدن باشقه برشی دکلدرد . چونکه « سانتایانا » اسپانیاده دوغمش ، چو حوققنده آمریقایه کوندرلش واوزون بر مدت ایچون آمریقاده قالدقندن سکره ، آناسی نوزله بن بر چو حوقق کبی بویک بر آرزو و هوسله اورویایه دوغمش وشمی اوراده پشایور .

دیگر آمریقا ، اصل آمریقادرکه بونده « یانکی » « Yankee » ؛ ی « هوزیه » « Hoosier » ی ویا قابوی « Coabouys » لری بولورز . بوتیب آمریقایلرک کوکلری اورویانک دکل ، اصل آمریقانک طور اقلزنده بولونور . بوزانک طور وحر کتلی ، دوشونوشلری ، فکری ، مفکوره لری برلی ثرلردر . روحلری نه بوستون ، نیورک ، فیلاده قیاده کی اسکی غائله لریک تأثیری آلتنده قلمشدر و نه ده شمالی ویا شرقی اورویانک خفیف مزاج آرزو و هوسلری طاشیلر . بورانک قادیلری و ارککلری ابتدائی محیطلرک کندیلرینه حاضر لادینی و کوستردیکی مانعه لری و مشکلاتی نمک غایه سیله و وظیفه لرنده وایشلرنده موقبیت قازانقی طویغوسیه ابتدائی محیطک ساده و فطایش انسانلری اوله رق بشمشلردر . آبراهام لینکلن ، تورو ، هیتان و ماق تووه ن بو آمریقانک محصلیدرلر . ایته بواش آدملری « business men » عملی انسانلر « Orecticelmon » آمریقاسنک ویلیام جهمیس ک اوززنده بر اقدینی تأثیر نتیجه سیدرکه ، آمریقایه خاص بر فلسفه ویره بیامشدر . سانتایانانک فلسفه سنده اورویا

- ایکی روز :

انتخاب ایدیلن موضوع لاهیه افاده صر
پک کوچ اولدینغی تقدیر ایتمز دیکم .
بولسکله برابر ، آمریکا مؤسسه لرنده اوچ
سنه فلسفه و الهیات ایی سنه چو حوق
تریبسی ایله اجتهای مؤسسه لرده تطبیقات
کوردکدن و بالفعل چاپشدندن سوکره ؛
عینی زمانده ، پروفیسور جهمیس ،
دو قنور دوئییم و مرحوم رفیق سنه
طلبه ک ایتریکیدن فکر انقلابی
کچیرن ملتداشریمه کوچوک بر یاردیمده
بولونورم امیدیه آمریقاده حکم سوره
حیات فلسفه سن قلمم و اقتدارم یتدیکی
قادر بو مقاله له ایضاچه چاپلشدم .
آمریقایی کورمک ، ولو که قصه بر مدت
ایچون اولسون اوراده یا شامق هرکسه
ممکن دکلدرد ؛ مع مافیله بحث ایدیلن بر
موضوع حقیقه مثبت ویا منفی بر فکر
یوروده بیلیمک ایچون ، هیچ اولمازسه
او موضوعی لایقینه تدقیق ادوب هضم
ایتمک لازم کلیر . بشاء علیه فکر
ودوشونجه یی سوهن حسن نیت صاحب لری
دو قنور دوئییک اثرلرینی اوقودقندن واولو .
دقلمن هضم ایتمکدن سکره فکرلرینی بیان
ایده لرله ، شبهه سزکه بر چوق کیسه لریک
استفاده سنی موجب اولورلر .

ع . م .

بو یازیمزده آمریقانک هر اوچ فیلسوفندن بحث
ایتمک نیتنده دکلز . سانتایانا ایله ویلیام جهمیس ک
محیطلری و فلسفه لری حقیقه بر ایکی سوزدن سکره
جون دوئییک فلسفه سنی تشریمه چاپلشده جفن . معلوم
اولدینی اوزره موجود ایکی آمریقانک بری اورویا
آمریقاسیدر . اورویا آمریقاسی ، آمریقانک شرق
ایالتلرندن متشکل اولوب ، اها لیمسی نک اجنبی آریستوقراسی به
حرمتی واردر . اجنبی آریستوقراسی به حرمت بسله بن
بو آمریقایلر ایله یکی عنصر آمریقایلر آره سنده
دائمی اوله رق روحی بر محادله موجوددر . انکلیز
دوشونوشی و کولتوری بو آمریقاده نفوذنی هنوز غیب
ایتمه مش ایسه ده ، او زمان پک اوزاق دکلدرد . آمریقانک
آتلاتیق ایالتلرنده صنعته ، بر انکلیز کوزی و روحیه

قوقوسى واسكى كولتور وادىر . بودات آوروپانك تاثير و نغوژندن قورتولمامشدر .

ويليام جەيسك دوشونجه لرنده ايسه حقيقى آمريقان قوقوسى جس ائمه ك قابل دكادر . جەيسك لسانى ، كله لرى و تعبىر لرى آنجى آمريقادە قوللانيلير و ايشيديلير :

« نقد قيمت » و نقد بارە « Cash value » نتيجه لر « Results » كارلر Projits كى تعبىر لرى نوالا عقدن غايەسى ، دوشونجه سنى و فلسفە سنى اوقور يازار عملايه بيله آكلا تقيدى . اثر لرنده بو غايە يى كودەن جەيسك حياتك اسرار اوله رق قالان نقطه لرى عوامك قوللا . ندىنى تعبىر لر له حله چايش مىسى و موفى اولسى درك فلسفە سنى « پراغماتيزم » ديشدر .

ويليام جەيس 1842 سنە سنەدە نيورق شەهر نده طوغدى . پدرى اسوچ متصوف لرن دن اولمقلا برابر نكره كو وطائى سوزلى ايدى . بو اوصافك اوچى دە ويليام جەيس دە اكسيك دكادى . ويليام جەيس 1870 دە هاروارد دارالفنون دن دوكتور اوله رق چيقدى . و 1872 سنە سنە دن اولومنه (1910) قادار عيى دارالفنون دە معلمك ايتدى . اولآ ناتوى و فيزيولوژى ، داها صوكره لرى پسيقولوژى واك نهايت دە فلو سوفى درس لرى اوقوتدى . جەيسك اثر لرى آراستندە ك مهمى ايلك يازدىنى پسيقولوژى پرنسيپ لرى نامندە كى اثرى در بو اثر آناتومى ، فيلوزوفى و تحليل دن مر كيدر . و بللى درك جەيس آناسنك قوجاغندە « مە تافىزىق » ه دائر ايشيتدىكى ايلك سوزلرك تاثيرىنى بو كتابندە دخى كوسترمشدر . بناء عليه جەيس بر فيلوسوف دن فضلە بر پسيقولوغدر .

مورە دورى :

جەيسك بتون بو موفقيتە رغماً « پراغماتيزم » ناميله بر آمريقان فلسفە سى اولمامشدر . چونكه يكي انكلا تره ايللر لرنك جنوبندە و غربندە اوزانان و ايبيلان متباق كنش آمريقان روحنە نفوذ ايدە مە مشدر . « پراغماتيزم » يو كسك بر مورال فلسفە سى اولماسى حبيبه ، مؤلك اصلى و نسلى اولان « پوريتانيزم » نى انشا ايتدى . بر طرف دن عملى نتيجه لردن وامور واقعه يە عائد حقيقتلردن بحث ايدر ، ديكر طرف دن ايسه يشادىنى طو پراق دن و محيط دن بيوك صولتله بولو طلو سماره يو كسە لير و أرضك اورادن سسير و تماشا سنى سوه ردى . پراغماتيزم بدايتە مە تافىزىق و « ئە پى .

مولوژى » يە قارشى بر نوع هجوم ابلە باشلا دىنى حاله ، صوكره لرى متفكر لرك هر اعتقادە حرمت ائمه لرى ايجاب ايدە جكى طرزن دە اعتدال رده بولوندى . فلسفە نك وظيفە سى بشريتك غايە لرىنى و مقصد لرىنى تنوير ايتك و بشرى حياتى تنظيم ايتك و يو كسلكم اولديغنه كوره مە تافىزىكه عائد مسائلى ديشە و پسيقولوژى وقعه لرىنى دە پسيقولوغلره ترك ايتسى لازم كاير .

حادثات بو بو يوك احتياجى تطمين ايدە جك بريسنى حاضر لادى : جون دوئى . جون دوئى نك چيز ديكى فلسفە ، بيلكىلى و شعور لو آمريقانك روحنى افادە ايدە بيله جكدى . جون دوئى 1859 دە بولايغتون - وەرمونت ايالتندە ينى شرقى آمريقادە دوغدى . و ايلك تحصيلنى اورادە ياپدى . بو وضعيتك كنديسنك اسكى كولتورى مس ائمه سنە يار دىمى اولدى . قيصه بر مدت صكره غربى آمريقابە كيتدى و مينە سوتا ، ميشى غان و شىقاغو دارالفنون لرنده فلسفە معلمك ياپدى . مينە سوتا دە (9-1888) ؛ ميشى غان دە (94-1889) ؛ و شىقاغو دە (1894-1904) سنە لرنده معلمك ايتدى . اون دن صكره قولومبيا دارالفنونى فلسفە شعبة سنك دعوتى اوزرينە نيورقه كادى و فلسفە شعبة سنە النحاق ابلە بر قاچ سنە ظرف دە شعبة نك رياستنه كچدى .

جون دوئى نك وەرمونت دە كچن ايلك يكرى سنە سى اوكا شەهرت بولدىنى بو كوندە بيله كويلى حياتى آكديرر ساده و صاف بر حيات يشامە سنە سبب اولديغنى كورورز . و يكرى سنە قدر آمريقانك غربى اورنە سنەدە ياشامقلا ، مغرور شرقى آمريقانك نه بو يوك بر جهالت ايجندە اولديغنى و بونكە برابر قوتلرىنى و دها بر چوق نقصانلرىنى دە كوردى . بناء عليه كتابلرىنى يازر كن قارلرك اوقويوب قولايقلە آكلايه بيله جكلى صاغلام ، ساده و تيز بر طبيعت فلسفە سنى دائما دوشوندى هوتيان شعرى يازدىنى كى جون دوئى دە فلسفە يى يازار كن يالكنز يكي انكلا تره يى دكل و فقط بوتون آمريقايى نظر اعتبارە آلارق يازدى .

جون دوئى داها شىقاغو دارالفنوننك تربيه مکتبندە ايكن دنيا نك نظر لرىنى كندى اوزرينە جلب ايدە ييامشدى . درس ائناسندە دوشونجه لرىنى متمادى صورندە تطبيقده اصرار ايتسى و آره دن اوتوز سنە

یکدیگی حلاله تربیه و مکتبلره دایر هر حرکتی
تدقیق ایدیچی بر روح و ذهنیه حرکت ایتسی شایان
غبطه در . اثرلری ایچنده اک بوپوکی «ده موقراسی
و تربیه در» در دینه بیلیر . جون دوئی بو اثرنده
فلسفه سنک مختلف دوشونجه لرینی بر نقطه یه تمرکز
ایتدیره بیلمشدر . هر مترقی معلم ونک لیدر لکنی قبول ایدر
و آمریقا ده تأثیر و نفوذینی حس ایتیمش مکتب یوق
کبی در . دو قنور دوئی ایکی سنه چینه بولوندی
و معارفک اصلاحنه دایر قونفرانسلر و بردی . تورکیه
جمهوریتی حکومتنده تورکیه معارفی حقنده کی راپورینی
تقدیم ایتدی .

سپه نسر تربیه ده ادبیاتدن فضله فنه اهمیت
و بریله سنی ایتده دی . دوئی بو کاعلاوه چوجوقلره
اوقودیلر حق فنی موضوعلر یالکیز کتاب معلوماتندن
عبارت اولماسنی و فقط چوجوغلر اونی بالفعل اوکوره .
نمسی یعنی استفاده سنی موجب اوله جق وظایفه لر
درعه ده ایتسی اهمیتله توصیه ایدیور . لیه رال
تربیه وایشسز ، کوچسز زنکیلره و آریستو
قرائلره مخصوص کولتوره معارضدر . آریستوقراسی
بر مملکتنده بویله بر کولتوره احتیاج اوله بیلیر . لکن
دوموقراسی اداره لی مملکتلرده اونک هیچ بر موقی
یوقدر . مادامکه وروپا و آمریقا صنایعه شیور . اوکوره
دیله جک کتاب درس لرندن زیاده مهفله درس لریدر .
«سقولاستیق» کولتور انسانلری مشکاپسند یاپار ؟
مشغله ده آرقداشاق ایسه ده موقراسی بی وجوده
کتیر بر و تقویه ایدر . بر صنایع جمعیتنده مکتب
آری قوغانه بکزه بن کوچوک بر مشغله یری اولمیدر .
واوکرده جکی صاعترابله اجتماعی و اقتصادی انتظام
و آهنک ایچون الزم دیسیلین دهنه مه و خطا اصولی
تطبیق ایدهرک اوکوره تمیدر . نهایت شونقظه دخی
ادراک ایدمیدرکه ، تربیه یالکیز ایلروله مش بر یاش
ویا استقبال ایچون حاضر اق معناسنه اولما یوب ؟
فردلرک دوغوب تولونجه به قدر هر خصوصده تکامللرینه
یازایان اک قوتلی بر عاملدر . مکتب بزه ذهنک
انکشافنه و تکاملنه عائد واسطه لر کی کوستریر ، بزم
دخی اوندن مسوکره کی وظیفه من الهه ایتدی کمز
واسطه لر و عامللرله هر کونکی تجربه یی بر از دها
ادراک و تفسیر ایتک و حیاته فضله حیات قاتمدر .
دوئی نک بونام و شهرته سبب «تکامل» نظر .
یه سنی تمامیه قبول ایتسی در . دوئی به کوره ، کرک

عقل و فکر و کرکه وجود ، موجودیت مجادله سنده
دون بر طبقه دن باشلایه رقی یوکک بر درجه یه
چیقمش و بویله جه تکامل ایتددر . دوئی نک ایتله ایکی
هر ساحه نک میدتی «داروینیزم» در . «داروین» دن
اول کلن «ده قارت» ک تکامل حقنده فلسفه سی
شو ایدی ؟ مادی اشیا نک سیر تکاملنی مشاهده
و تصور ایتک مسئله سی کوچ دکلددر . زیرا اونلر
کندی موجودیتلرینی تدریجاً کوستر دکارینی کوروز .
بومنتقی «داروین» ک «Origin Species» اثرنده
دها قوتلی افاده ایدلیدیکی بولورز . بناء علیه
بر شیشی ایضاح ایتک ایچون فوق الطبیعت اسبابده
دکل ، فقط اوشیشک محیطده اشغال ایتدیکی موقع
و وظیفه سنده آراغی در . دوئی هر کک آکلایه یله جکی
بر طبقه یوندر . اوکا کوره ، جهانی فضله جه شیده آیره
وراسیونالیزه ایتک بزم یک علاقه دار بولوندیقمز بر
سورو ایشلری تصاحبدن عاجز اولدیقمز اعتراف
ایتک دیمکدر .

«شوپنهاور» ک اراده سنه «Will» و «هرغسون» نک
«Elan» نه اعتمادی یوقدر . چونکه بشرک وجود
و بریدی و حرمت ایتدیکی هر شیشک محوینه دنیاتک
قوتی هر زمان ایچون بردوام دکلددر . الوهیت ،
بوی طرف قوزمیق قوتلده دکل ؟ بزم ایچمزه ،
دروغزده در . دوئی نک اوزرنده یشادینی کره ارضه
اولان اعتمادی و صداقتی چوق قوتلدر .

به فون «Bacon» ؛ هوبس «Hobbes» ؛ سپه نسر
«Spencer» ؛ و میل «mill» کی دوئی دخی مه تافریق
و ته تولوجی نک یعنی الهیاتک بر عکس صداسی و ماسکبه
یورونشی در ، دیورواونی ردایدیور . اونه دیری
رواج بولان بر دوشونجه واردی که اوده فلسفه
مسئله لرینی دین مسئله لری ایلر قاریشدر مقدی . حالبوکه
افلاطون «Plato» اوقویجه ، فلسفه نک وظیفه سی
اجتماعی بر نظام و انتظام وجوده کتیرمک اولدینی
کورولور . یازیق که یاشانیلان دنیادن باشقه بر دنیاتک
مسئله لری ایلر علاقه در اولان بوفلسفه وظیفه سنی
اهمال ایتدی . آلمان فلسفه سنک دینه قارشی کوستریدیکی
علاقه فلسفه نک تکاملنه سکتته اوردی . انگلیز
فلسفه سنده اجتماعی علاقه ایسه فوق الطبیعت علاقه لرندن
دها اوستون چیقدی . بویله جه دینی اونوریته سنی
سزیدره ن شیده آلیرم ایلر مترقی ده موقراسی نک لیه رال
اعتقادی سزیدره ن عقل و درایت آره سنده ایکی

عصر دئیری کیریجی بر-رب دوام ایتمدر . و بوحرب
هنوز بیتمش صایام ادینی ایچون، کندیزی قرون وسطی نك
تأثیرندن قورتارمش دكان .

عصری دورك باشلايه بيلمسی ایچون طبیعیونك
نقطه نظری هر ساحه ده قبول ایدلمسی الزمدر . بوندن
عقلک ویا فکرک مادهیه مزاج ایدلیدی ویا ایدیلدیجی
آکادشلماسین ؛ یالکز ، عقل ویا فکر ایلله حیاتی
ادراك ته تولوزیق تعبیرلریله دكل و فط بیولوژیق
تعبیرلریله قابلدنر . یعنی محیطده کی بر عامل کی موجینه
حرکت ایتک و حرکتی تکرار ایتک ؛ بر حاله افراغ
ایدلمش و ایتش بولوندر مقدر . اصل مطابقه ده دکر
نقطه حالات شعوریه اولیوب Response ایدنر .
عقل ویا فکر باشلیجه معین بر طورك واسطه سیدر
ودنیایی بیله مزاج دوشونجه ، « ره دایته » ایچون بر
آلتدر ؛ دیش ووجودک دیگر عضوی کی بر
واسطه در . فکرلر تدور ایدلمش تاملدر ؛ انتظام
واصلاح خصوصنده تجربه لدر . بوده کچیجی بر انتظام
واصلاح ویا « سپه نسر » قیلندن بر آداب تاسیون
دکلدر . چونکه محیطه تمامیه آدایته اولقی تولک
دیکدر . Response ده مهم اولان نقطه محیطی
قونترول ایتک آرزو سیدر .

فلسفه « خارجی دنیایی نصل اوکره نیر و بیایرز . »
دکلدر . فقط « دنیایی نصل فونترول ایدنر
ویکیدن یاپارز و هانکی غایه لره دوشور » در . فلسفه
حواسک و معلوماتک تحلیلی دینک اولمایوب - چونکه
بونلرک وظیفه لرینی پسیقولوجی کورور - معلوماتک
ترکیبی نظام و انتظامی در .

هر هانکی بردوشونجه بی آکلايه بيلمک ایچون اونک ،
صریح و بعض مناسبتلرله نصل وجود بولدیغی کورمک
لازمدر . استدلاله وود ویرن برچوق مشکلاتدر .
دوشونجه نك اک برنجی اوصافی حقیقتلرله قارشولاشمقدر .

بوده استجوابله وشمولای تدقیقات و تحریات ایلله قابلدنر .
بویله بردوشونجه ده میستیک فکرلره مساعدیر اوله ماز .
عینی زمانده دوشونجه اجتماعی در . چونکه فرد
حیات اجتماعی نك محصول اولدینی قادر ، حیات
اجتماعیه دخی فردلرک محصولدر . متعدد عنعنلر ،
عادتلر ، لسان ، فکرلر غایه لر و سائر وسائره ...
یکی دوغان چو جوغه تأثیرلرینی یاقی واونی محیطنک
بر آینه سی اوله رق یتشدیرمک ایچون دائما مهیا بر حاله
بولونورلر . ایشته بو اجتماعی وراثت عملیه سی او قادر
مکمل واوله سرعنه ایفا ایدیوزک ، اونی یا کاشقله
فیزیولوژی ویا بیولوژی وراثت دییه تاقی ایده نلر
واردر . حتی « سپه نسر » ک کندیزی بیله قانتک
دوشونجه سی ، اعتیادینی واشکالی فردک خاص
اوصافندن عدایتدی . حقیقت شودرکه بوقاراقته
ریستیکر بپوکاردن چو جوقلره میراث قالان ذهنی
اعتیادک اجتماعی انتقالندن باشقا برشی دکلدر .

عمومیت اعتباریله سوق طبیعی نك اوبنادینی رول
مباغه ایدلمقدر . ابتدائی بشرده بیله تثبیت ایدیلن
جنسیت و غوغا جلیق کی اک قوتلی سوق طبیعیلر
زمانله و اجتماعی تربیه ایلله خلیجه تعدیلاته
اوغراملر و قونترول ایدیلله بيلملر در . بناء علیه تصاحب
تلك وا کتساب کی دیگر سوق طبیعیلرک دخی
اجتماعی نفوذ و تعلیم و تربیه ایلله عینی تعدیلاته معروض
قالاملرینه هیچ بر سبب یوقدر .

دکشمه بن بشر وقادر مطلق کی فکرلریمزی

دکشدیرملریز ، اونوعلی یز . بشرک دکشمه سینه

ویا معنا و مادتا بیومه سینه و یوکسلمه سینه معلوم اولان
هیچ بر حدود یوقدر . وبلکه ده ممکن اولیان هیچ
برشی یوقدر . یالکز اونی اویله کوسترن ویا یان
دوشونوش طرزیدر .

